

'Yorgun Savaşçı' ve bilimsel tarih

Halit Refiğ'in senaryosunu yazıp rejisörlüğünü yaptığı "Yorgun Savaşçı" filmini ertelemelere bakmayarak başından sonuna kadar büyük bir zevkle seyrettik. Bu film bize ne verdi? Kurtuluş Savaşımızın ilk yıllarına ait canlı imajlar. O günlerdeki zor ve kargaşalı durum. Ege Bölgesi'nde, Yunan işgaline karşı kendiliğinden oluşan direnme eylemi içinde olumlu ve olumsuz tipler. Kabul etmeliyiz ki gerek Kemal Tahir gerekse Halit Refiğ, "Yüzbaşı Cemil" ve "Kör Şaban"la" o günlere has, gerçekten yığit iki savaşçı yaratmışlar. Seçilen aktörlere söz yok. Öte yandan, muntazam ordu yaratılmadan önceki günlerde savaşta katılanlar ve hatta ona öncülük edenler arasında, Çerkez Etem gibi maceraperest silahşörlere, haris ve gaddar subaylar bulunduğunu görüyoruz. O günlerin bir gerçeği; Trablusgarp, Balkan ve Cihan savaşlarından sonra yorgun ve bitkin düşen köylünün artık savaşa katılmak istememesi, sultanın kurtuluş hareketini baltalaması, Anzavur isyanını desteklemesini de görüyoruz.

Bu film niçin yakıldı ve niçin etrafında bu kadar gürültü koptu? Sorun dönüp dolaşıp, bir noktada düğümleniyor: "Resmi tarihe" ters düştü, yani baştan başa bir epepe, bir kahramanlık hikayesi olan kurtuluş savaşı imajını yıktı. Böyle olduğu için de bazılarının göre tarihimize ters düştü. Bütün bunları anlamak benim için zor. On yedi yıl bir Batı Avrupa ülkesinde tarih okuttuktan sonra, önce "resmi tarih" kavramına takılıyorum. Fransa, İngiltere gibi ülkelerde "resmi tarih" diye bir şey düşünülemez. Bu, antadığım kadanyla totaliter ülkelere özgü bir şeydir. Örneğin "Yüzbaşı Cemil"de" sadece

ve sadece resmi tarih vardı ve ona aykırın düşmek bir suçtu. Umarım, biz de bu biçim bir totaliter tarih anlayışına sapsamıyoruz. Zira bilimsel açıdan, objektif bir tarih vardır. Onu, belgelerle, dokümanlarla, verilerle inceleyip yazmak, tarihçilerin, yani bilim adamlarının işidir. Tarihçiler, olayları değişik şekillerde görebilir, belirli verileri aralarında tartışabilirler. Tarihin tefsirisinde farklar olabilir. Ancak "resmi tarih" kavramı demokrasi anlayışına ters düşer, zira demokrasinin bir anlamı da "çok görüşlülük"tür (pluralizm). Olsa olsa ders kitaplarında okutulan tarihten söz edilebilir. Eğer bu "resmi tarih" ise. Ancak unutmamalı ki bu kitaplar, sadece bir temel bilgi verir. Tarihimizi gerçekten bilmek istiyorsak etraflı okumak zorundayız. Mustafa Kemal'in nutkundan başlayıp Şevket Süreyya Aydemir'e, Mahmut Goloğlu'na ve o günün önemli kişilerinin (Ali Fuat, K. Karabekir, K. Özalp Paşalar, Halide Edip, Y. Nadi gibi) anılarına kadar değişik kaynaklara başvurursak

gözümüzün önüne serilecek manzara filmdekenden farklı değildir. Goloğlu'ndan şu satırları aktarmakla yetinelim: "Ve İzmir'i işgal eden Yunan orduları... ilerliyordu. Bölgedeki askeri birliklerin bu ilerleyişi durduracak güçleri yoktu. Komutan ve subayları Yunan eline esir düşmüş olan 17. Kolordu'nun birliklerindeki erlerin çoğu görevlerini bırakıp dağılmışlardı. Şehir ve kasabalardaki varlıklı kimselerin çoğu sinmiş ve kurtuluş çaresini yabancı büyük devletlerin bayraklarını asmakta bulmuşlardı"(1). Gene bilim adamlarının verdikleri bilgilerden öğreniyoruz ki, o dönemde (1919) cepheyi çeteler ve özellikle Çerkez Etem tutuyordu. Kendiliğinden oluşan direniş eylemi; çeteler, silahlarını alıp dağa kaçan subay ve erlerden, onlara katılan az sayıda köylülerden oluşuyordu. O sırada Sivas ve Erzurum kongrelerini toplayan Mustafa Kemal Paşa'nın büyük dehası, bu dağınık anarşik direnme hareketlerini merkezileştirmek, düzenli bir

ordu kurmak ve büyük çabalardan sonra halkın desteğini kazanmaktı. Kurtuluş Savaşımızın en zor günlerini gösteren bu film, bize bunları anlatıyor. Filmin senaryosunu yazan, Halit Refiğ, sadece bir romanı filme geçirmekle kalmıyor, o günün koşullarını, yaşamını; kıyafetleri, değişik tipleri, evleri, kahveleri, çeteleriyle aktarıyor. Mustafa Kemal'i küçültmüyor, onun ne zor koşullarda vatani kurtardığını gösteriyor. Bu film geçirdiği korkunç maceradan çıkaracağımız ders şu olmalı: Eğer gerçek bir demokrasiye ulaşmak istiyorsak, totaliter tarih anlayışını, tek görüşlülüğü yenmeli; bilimde ve sanatta çok görüşlülüğü kabul etmeliyiz. Daha önemlisi, tarihimizi öğrenmeliyiz hem de okul sıralarından başlayarak. Bu da ancak tarih öğretiminde demokratik bir reformla gerçekleşebilir.

1. Mahmut Goloğlu, "Milli Mücadele Tarihi" 2. kitap Beşnur Matbaası, Ankara 1969, s.35

Doç.Dr. Yıldız Sertel

